

AUTO EWALUACJA WŁASNA NAUCZYCIELA

1. Wstęp

Ewaluacja, którą znamy:

- ewaluacja zewnętrzna
- ewaluacja wewnętrzna
- auto ewaluacja własna nauczyciela w świetle nowych przepisów, podstawa prawna

2. Czy nauczyciele nie używali auto ewaluacji do tej pory?

3. Co to jest auto ewaluacja własna pracy nauczyciela, czym się różni od ewaluacji wewnętrznej, dlaczego powinniśmy się jej stale poddawać i jak?

4. Z jakich źródeł możemy czerpać przy dokonywaniu auto ewaluacji i przy pomocy jakich narzędzi?

- standardowe narzędzia ewaluacyjne
- miękkie, niestandardowe narzędzia ewaluacyjne

5. Przykłady arkuszy ewaluacyjnych.

6. Zakończenie

WSTĘP

Wprowadzany niedawno nowy system sprawowania nadzoru pedagogicznego szczególną rangę i rolę przypisuje ewaluacji. Obok ewaluacji zewnętrznej pojawiła się również ewaluacja „wewnętrzna”, czyli auto ewaluacja pracy szkół i placówek edukacyjnych. Obowiązek opracowania i wprowadzenia systemu auto ewaluacji stał się nowym zadaniem dyrektora.

Do tej pory najwięcej uwagi poświęcano ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej szkół czy placówek. Każdy z nas na pewno spotkał się z nimi w pracy w mniejszym lub większym stopniu.

Głównym zadaniem ewaluacji zewnętrznej jest dostarczenie odpowiedzi na pytanie, do jakiego stopnia i na jakim poziomie badana szkoła wypełnia przewidziane prawem obowiązki wobec państwa. Tego typu informacja – w postaci zakwalifikowania szkoły/placówki do jednego z kilku – dostarcza jedynie częściowej, fragmentarycznej odpowiedzi na pytanie „Jak dobra jest badana szkoła?”. Sformułowanie w miarę rzetelnej opinii oznacza konieczność sięgnięcia po dane gromadzone w toku ewaluacji wewnętrznej, czyli auto ewaluacji. Ewaluacja wewnętrzna w szkole powinna być elementem codziennej praktyki szkolnej i dostarczać informacji, które pomogą dyrektorowi i nauczycielom podejmować słuszne i uzasadnione decyzje co do swojej pracy oraz działalności całej placówki. Jest ona narzędziem do pozyskiwania skutecznych informacji na temat działalności szkoły, a następnie wykorzystania pozyskanych informacji w doskonaleniu pracy placówki w obszarach, które takiej poprawy potrzebują. Podejście opierające się na autonomicznej, niezależnej ewaluacji wewnętrznej nadaje jej równoważną rangę z ewaluacją zewnętrzną, jako drugiego filaru prowadzenia nadzoru i dbania o jakość edukacji.

Obecnie, do głosu doszedł kolejny aspekt ewaluacji, a mianowicie auto ewaluacja własna nauczyciela, gdyż

Zgodnie z nowym Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 maja 2018r. w sprawie szczegółowych kryteriów i trybu dokonywania oceny pracy nauczyciela, trybu postępowania odwoławczego oraz składu i sposobu powoływania zespołu oceniającego, nauczyciel powinien:

§ 3.1.pkt 3) dokonywać analizy własnej pracy, wykorzystywać wnioski wynikające z tej analizy do doskonalenia procesu dydaktyczno-wychowawczego i opiekuńczego oraz osiągnięcia pozytywnych efektów pracy, jak również

§ 5.1.pkt 1) dokonywać ewaluacji własnej pracy dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz wykorzystywać jej wyniki do doskonalenia własnej pracy i pracy szkoły. Nauczyciele i specjaliści udzielający pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniowi w formach, o których mowa w rozporządzeniu powinni również oceniać efektywność udzielonej pomocy i formułować wnioski dotyczące dalszych działań mających na celu poprawę funkcjonowania ucznia.

CZY NAUCZYCIELE NIE UŻYWALI AUTO EWALUACJI DO TEJ PORY?

Z analizy dr Jakuba Kołodziejczyka z Uniwersytetu Jagiellońskiego opartej na materiale pochodzącym z 33 ewaluacji zewnętrznych przeprowadzonych w ramach cyklu szkoleniowego przygotowującego wizytatorów do roli ewaluatora wynika, że zdecydowana większość nauczycieli deklaruje, że prowadzi ewaluację własnej pracy. Badania nie pozwalają jednak na zweryfikowanie, jakiego rodzaju działania nauczyciele utożsamiają z prowadzeniem ewaluacji własnej pracy. Wiele z wymienianych przez nauczycieli elementów, będących przedmiotem ewaluacji, znajduje się również wśród wymienianych przez nauczycieli problemów, którymi zajmują się w ramach pracy i analiz prowadzonych w ramach różnych zespołów. Z tego powodu trudno ocenić, czy działania podejmowane przez nauczycieli (uznawane jako ewaluacja własnej pracy) są przedmiotem ewaluacji wewnętrznej prowadzonej przez szkoły lub zespołowych analiz, których inspiracją są zewnętrzne wobec poszczególnych nauczycieli źródła, czy też wynikają z potrzeb poszczególnych nauczycieli. Wśród przedmiotów ewaluacji, na które wskazali nauczyciele, wyraźnie dominuje nad innymi skuteczność stosowanych metod nauczania. Koncentracja na metodach nauczania wydaje się być kluczowym elementem dla podniesienia jakości edukacji. W tym kontekście stawianie na pierwszym miejscu doskonalenia metod nauczania, a dopiero w dalszej kolejności tych elementów, które są podstawą współcześnie stosowanych sposobów oceny pracy nauczyciela (wyniki sprawdzianów) jest realizacją postulatu, aby podstawą poprawy funkcjonowania szkół uczynić triadę: uczenie się – nauczanie – ocenianie.

CO TO JEST AUTO EWALUACJA WŁASNA PRACY NAUCZYCIELA?

Cytując słowa w/w dr Jakuba Kołodziejczyka, autora publikacji *Ewaluacja własnej pracy w opiniach nauczycieli*, „Ukończenie studiów pedagogicznych nie gwarantuje wystarczającego poziomu przygotowania nauczycieli do pracy, zwłaszcza w czasach, w których dynamicznie zmieniają się wymagania i oczekiwania stawiane przed edukacją. W związku z tym konieczne jest bezpośrednie zaangażowanie nauczycieli w doskonalenie prowadzonego przez siebie procesu nauczania i uczenia się.”, czyli auto ewaluacja.

Auto ewaluacja - jest systematyczną refleksją nad własną pracą pedagogiczną i jest podstawą planowania i rozwoju. Cechą szczególną tej formy jest to, że zasady, na których opiera się proces ewaluacyjny są określone przez samych zainteresowanych. Oni też definiują kryteria sukcesów i standardy. Choć metody i techniki mogą być zapożyczone z badań, to wyniki są podstawą dla wprowadzenia zmian i poprawy konkretnej sytuacji w szkole. Ewaluacja własnej pracy nauczyciela, jest to refleksja nad tym, co robimy, dlaczego to robimy i jaka jest wartość tego co robimy. Odpowiedzialny nauczyciel musi regularnie ewaluować jakość swojej pracy. Czasem to co sami uważamy za rewelacyjne po praktycznej weryfikacji okazuje się nie raz zupełnie inne dla uczniów. Wyciągnięte wnioski pozwalają wtedy wyeliminować błędy i poprawić jakość pracy nauczyciela i wyniki uczniów.

Proces auto ewaluacji nie jest tożsamy z ewaluacją wewnętrzną. Auto ewaluacja zachodzi wówczas, gdy ewaluator (w tym przypadku nauczyciel) dokonuje ewaluacji własnej pracy, czyli kiedy podmiot i przedmiot ewaluacji jest w jednej osobie. Ewaluacja wewnętrzna prowadzona jest z reguły przez zespół nauczycieli i dotyczy wybranego aspektu pracy.

Samooceny dokonujemy aby wyeliminować z własnej dydaktyki nieefektywne metody nauczania, ciągle doskonalić proces kształcenia, podejmować skuteczne działania zapobiegające niepowodzeniom uczniów.

Samoocena to celowe i systematyczne zbieranie informacji o przebiegu i wynikach własnej pracy w celu planowania własnego rozwoju. Jeżeli wynik samooceny odbiega od oczekiwań szkoły, uczniów czy rodziców, należy zastanowić się nad swoją pracą, umiejętnościami i dotychczasową wiedzą. Wymaga to sporządzenia planu własnego rozwoju i podjęcia działań, które będą prowadzić do zmian na lepsze.

STANDARDOWE NARZĘDZIA EWALUACYJNE

Rozpoczynając projekt samooceny nauczyciel powinien określić, z jakich źródeł może zdobyć informacje o swojej pracy i w jaki sposób je pozyska. Każdy nauczyciel posiada już doświadczenie w dokonywaniu samooceny, chociażby z rozmowy przed i pohospitacyjnej. Jednak ze względu, że forma ta zachodzi rzadko należy bardziej systematycznie obserwować własne poczynania edukacyjne. Odpowiadać sobie na pytania:

- co będę doskonalił?
- jak to zrobię?
- kiedy zamierzam to wykonać?

Znamy również takie narzędzia jak analiza dokumentacji, metoda kwestionariuszowa, wywiad oraz obserwacja. Innym sposobem zdobywania informacji może być ankieta skierowana do uczniów.

Do konstrukcji odpowiedniego narzędzia mogą posłużyć przykłady zagadnień:

- w planowaniu swojej pracy dydaktycznej uwzględniam zadania szkoły przyjęte do realizacji na dany rok szkolny,
- mam opracowany i uzgodniony z uczniami przedmiotowy system oceniania,
- przestrzegam ustaleń zawartych w przedmiotowym systemie oceniania i wewnątrzszkolnym systemie oceniania,
- zapoznaję uczniów z wymogami edukacyjnymi,
- daję możliwość uczniom ich indywidualnego rozwoju,
- poszukuję i stosuję nowe pomysły mogące pomóc uczniom w osobistym rozwoju,
- dostosowuję zadania przydzielane uczniom do ich indywidualnych predyspozycji i możliwości,
- sprawdzam osiągnięcia uczniów różnymi sposobami,
- kontroluję postępy uczniów,
- ocena osiągnięć uczniów zawiera informację zwrotną nakierowaną na postęp w ich pracy,
- stosuję samoocenę pracy uczniów,
- stosuję różne metody i techniki pracy z uczniem,
- stwarzam sytuacje umożliwiające uczniom uczenie się,
- modyfikuję proces uczenia się,
- współpracuję z innymi nauczycielami i chętnie dzielę się z nimi własnymi

doświadczeniami,

- dbam o własny rozwój zawodowy,
- korzystam z zorganizowanych form doskonalenia zawodowego,
- mam dobre relacje z moimi uczniami,
- uczniowie mają do mnie zaufanie,
- do pracy z młodymi ludźmi podchodzę z entuzjazmem,
- zwracam uwagę na aspekty wychowawcze towarzyszące procesowi kształcenia,
- punktualnie rozpoczynam i kończę zajęcia,
- efektywnie wykorzystuję czas na zajęciach,
- wykorzystuję posiadaną bazę dydaktyczną,
- uczestniczę w akcjach i imprezach organizowanych przez szkołę,
- dobrze przygotowuję się do spotkań z rodzicami,
- moja praca i postawa jest dobrze odbierana przez rodziców,
- dbam o dobre relacje ze wszystkimi pracownikami szkoły.

Arkusze służące do autodiagnozy mogą przygotować zespoły nauczycieli, pytania muszą również odnosić się do zbadanych wcześniej oczekiwań i potrzeb uczniów, rodziców a także do programu szkoły.

Ciekawą formą może być również propozycja pytań od uczniów, na jakie nauczyciel dokonujący samooceny powinien sobie odpowiedzieć. Pytania te będą zarazem zawierały oczekiwania uczniów wobec nauczyciela.

NIESTANDARDOWE NARZĘDZIA EWALUACYJNE

Metody indywidualne

Są to takie metody, przy użyciu których uczestnicy sami wyrażają opinie dotyczące postępu zajęć, procesu uczenia się, wyników, własnych przeżyć, zaangażowania itp.

List do siebie

Jest to jedna z najpopularniejszych, najczęściej używanych i najbardziej efektywnych metod ewaluacji indywidualnej. Często też dostarcza bardzo interesujących i dogłębnych wniosków na badany temat. Planując wykorzystanie „listu do siebie”, musimy pamiętać, że jest to bardzo osobisty sposób ewaluacji. Prowadzący nie ma żadnego wpływu na uczestnika ani też żadnych możliwości ingerencji czy interakcji podczas całego procesu.

Uczestnicy są proszeni o napisanie listu do siebie samych. Kiedy to robimy tylko od nas zależy, co chcemy tym listem osiągnąć. Należy przeznaczyć wystarczająco dużo czasu na jego napisanie i dokładnie wytłumaczyć grupie cel tego zajęcia. Można poprosić ich o opisanie szeregu rzeczy, np.: ich oczekiwań, obaw, motywów, wrażeń na temat grupy, czy pozostałych uczestników, czego się nauczyli, co wyniosą z zajęć, które części/elementy zajęć najbardziej im się podobają. Można poprosić o taką ewaluację na zakończenie semestru, roku, po wprowadzeniu nowej metody pracy itp.

List do przyjaciół

Zadanie dla uczniów: „Wyobraź sobie, że na poprzedniej lekcji byłeś/eś gościem z obcego kraju. Siedziałeś/aś obok uczniów i byłeś/aś dla nich niewidoczny. Teraz piszesz list do swoich przyjaciół, opisując obserwowaną lekcję”. Uczniowie piszą listy, następnie mieszają je, dzielą pomiędzy grupy i w grupach dokonują oceny zawartych w listach informacji i opinii, np: „Które informacje były najważniejsze, a które najbardziej zaskakujące?” Przedstawiają wyniki pracy całej klasie, dyskutują. Treść listu może dotyczyć obserwacji dowolnego aspektu lekcji.

Dziennik

Prowadzący rozdają notatniki, w których uczniowie będą spisywali wydarzenia kolejnych dni. Można ich ukierunkować poprzez zadanie kilku pytań pomocniczych. Na przykład:

- Opisz własnymi słowami, co się dziś wydarzyło.
- Czy miały miejsce jakieś szczególne wydarzenia?
- Czy są jeszcze jakieś rzeczy lub pytania, które nie dają ci spokoju?
- Czy udało ci się nauczyć czegoś nowego?
- Czy jest coś, na co w przyszłości zamierzasz zwrócić szczególną uwagę?

Należy pamiętać, że uczniowie powinni być motywowani do regularnego prowadzenia dziennika.

Książka raportowa

Nazwa nawiązuje do zapisków o trasie używanych w marynarce i lotnictwie, prowadzonych w specjalnych książkach. Podobnie zapisywanie wydarzeń w dzienniku (książce raportowej) przez pewien, wcześniej wyznaczony czas pomaga śledzić podróż pedagogiczną. Książka raportowa (chronograficzna) to wartościowe narzędzie do badania, jak wykorzystywany jest czas. Jeśli na przykład szkoła chce, aby nauczyciele lepiej organizowali czas, dobrze byłoby dowiedzieć się, ile czasu zabierają im poszczególne

zadania. Nauczyciele zapisują przez tydzień co robili i w jakim czasie, a potem zestawia się ich zapiski. Na tej podstawie można przystąpić do doskonalenia pracy szkoły. Jeżeli próbka uczniów prowadzi przez tydzień raport chronograficzny, otrzymamy wartościowe źródło informacji na temat np. tego, ile czasu spędzą oni na odrabianiu lekcji i jak wygląda ich schemat pracy domowej.

Przykład:

W ciągu dwóch trzech tygodni uczniowie dokonują następującej oceny lekcji: odpowiadają na pytanie: „Ile minut podczas minionych lekcji przeznaczono na faktyczną naukę?”, następnie dane są zapisywane w tabelce w książce raportowej (średni czas dla każdej godziny lekcyjnej). Taka ocena pracy na lekcji skutkuje większą koncentracją uczniów. Uczniowie baczniej też zwracają uwagę na wykorzystanie czasu przeznaczonego na efektywną naukę.

Identyfikacja przeszkód (pole siłowe)

Identyfikacja przeszkód wykorzystywana jest do badania przeciwstawnych sił, popychających w kierunku osiągnięcia założonego celu lub odpychających od niego. Bardzo często dane zgromadzone w trakcie oceniania szkoły wskazują na istnienie przeciwstawnych sił odgrywających rolę w jej rozwoju. Ponieważ w procesie rozwoju szkoły musimy efektywnie radzić sobie z siłami uwikłanymi w poszczególne przedsięwzięcia, identyfikacja przeszkód pomaga siły te zdemaskować zarówno na płaszczyźnie personalnej, jak organizacyjnej. Narzędzie do identyfikacji przeszkód konstruuje się zwykle jako zestawienie przeciwstawnych sił. Uczniowie wypełniają formularz identyfikujący przeszkody, wskazując, co pomaga im w nauce, a co przeszkadza. W interpersonalnych metodach ewaluacji poszczególny uczestnik (uczeń, nauczyciel, rodzic) omawia swoje spostrzeżenia i wnioski w parach bądź w małych grupach. Głównym celem i wartością tych metod jest możliwość skonfrontowania swoich opinii, podzielenia się nimi, spojrzenia na ewaluację z innego punktu widzenia, a co za tym idzie nauczenia się czegoś nowego.

Metody interpersonalne

Grupy fokusowe

Zwane są inaczej wywiadami zogniskowanymi. Polegają na tym, że zbiera się grupę osób i dokonuje szybkiego rozeznania w ich poglądach na daną sprawę.

Trójkąt wywiadu

Trójkąt wywiadu stosuje się do zbierania informacji na pewien temat z uwzględnieniem różnych punktów widzenia. Nazwa odzwierciedla następujący układ: osoba z zewnątrz (krytyczny przyjaciel) zwykle nauczyciel, który nie zna danej klasy na prośbę nauczyciela uczącego tę klasę, zbiera informacje od jednego lub więcej uczniów na określony, wskazany temat. Zaczyna się więc od wywiadu osoby z zewnątrz z nauczycielem, a potem na ten sam temat z uczniami. W ten sposób nauczyciel ma wgląd w uczniowski punkt widzenia, który może kontrastować z tym, co sam spostrzega lub sądzi. Ktoś, kto działa jako krytyczny przyjaciel, musi być osobą zaufaną, dysponuje bowiem danymi dotyczącymi obserwowanego i jego uczniów. Nauczyciele powinni się wcześniej spotkać, porozmawiać na co ukierunkować „badanie”. Uczniów do wywiadu dobiera się albo losowo, albo na podstawie wskazówek uczącego nauczyciela. Nie należy oszczędzać czasu na omówienia, przedyskutowanie danych. Rozmowy z uczniami można nagrać, aby ułatwić analizę danych.

Obserwacja wspierająca

Jest to taki rodzaj obserwacji, kiedy poszczególni członkowie zespołu kierowniczego szkoły składają wizyty nauczycielom uczącym tego samego przedmiotu, aby mieć skalę porównawczą i móc lepiej z nimi współpracować na rzecz poprawy jakości lekcji. Nie ma przy tym znaczenia jakiego przedmiotu naucza obserwujący. Nie wchodzi on bowiem na lekcję jako ekspert w danej dziedzinie czy merytoryczny autorytet, lecz wręcz przeciwnie jako obserwator zewnętrzny, którego nauczyciel prędzej zaakceptuje, gdy nie będzie czuł zagrożenia dla swoich fachowych umiejętności. Ten rodzaj obserwacji ma charakter wycinkowy. Obserwowany jest aspekt lekcji lub pracy nauczyciela, który określi on sam.

Obserwacja wspierająca składa się z trzech etapów:

- rozmowy przedobserwacyjnej, na której zostanie ustalony termin wizyty, określony zostanie obszar obserwowany i dobrane zostają techniki i metody obserwacyjne.
- obserwacji lekcji, podczas której obserwator notuje swoje spostrzeżenia dotyczące tylko ustalonych aspektów lekcji
- rozmowy poobserwacyjnej, do której punkt wyjścia stanowi protokół z obserwacji, z którym nauczyciel powinien się wcześniej zapoznać. Niezmiernie ważne jest, aby nauczyciel i obserwator przestrzegali zasad przekazywania i przyjmowania informacji zwrotnej. Rozmowa musi być wspierająca dla obu stron.

Obserwacja koleżeńska

Jest to wariant obserwacji wspierającej, kiedy nauczyciele o takiej samej pozycji zawodowej tworzą pary, wzajemnie obserwują swoje lekcje i przekazują partnerowi uwagi dotyczące uczenia się, nauczania, reakcji na trudności w uczeniu się i innych spraw, jakie dzieją się w klasie. Koleżeński charakter obserwacji ma tę zaletę, że toczą się one w atmosferze zaufania i swego rodzaju współzawodnictwa. Przed obserwacją należy uzgodnić, na co obserwator będzie zwracał uwagę, w jaki sposób będzie przekazywał informacje zwrotną, jak będzie wyglądał arkusz obserwacyjny. Wszystko to może się odbywać na podstawie porozumienia między parą nauczycieli albo w szerszych szkolnych ramach. Ważne są zasady obserwacji i omawiania: staramy się „pokazać” obserwowanemu jego lekcję tak jak „lustro”, a nie oceniamy, nie patrzymy na „wszystko” i nie omawiamy „wszystkiego”, tylko wybieramy w danym momencie konkretny element lekcji lub zachowania obserwowanego, zadajemy pytania, które pomogą obserwowanemu zrozumieć, co widzieliśmy na lekcji, np.: „W pewnym momencie zauważyłem, że nie zwróciłaś uwagi uczniowi, który nie reagował na Twoje polecenia, jak myślisz, dlaczego tak się zachowałaś?” Stosujemy tak zwany komunikat „ja” zamiast „ty”, np. „[ja] usłyszałem, że mówisz głosem, który uznaję za podniesiony”, zamiast [ty] „krzyczałaś na uczniów”, podkreślamy pozytywne elementy, oferujemy pomoc i radzimy.

Cień

Jest to forma obserwacji. Obserwator niby cień podąża przez wyznaczony czas za uczniem, nauczycielem lub dyrektorem. Ta forma szczególnie nadaje się, kiedy chcemy obserwować coś przez długi czas i w różnych warunkach. Uzyskujemy wtedy możliwość ustalenia rozmaitych schematów powtarzających się w czasie, a nie jedynie fotografię jednej chwili. Innymi słowy, otrzymujemy podłużny przekrój życia szkolnego. Ze względów etycznych osoby, którym będziemy towarzyszyć w roli obserwatora, należy o tym wcześniej poinformować tak, żeby były świadome, co się dzieje i w jakim celu prowadzona jest obserwacja. Co więcej, „cienie” nie mogą mieć wątpliwości, na czym polega ich zadanie przed, w trakcie i po obserwacji.

Przykład:

W jednej ze szkół poproszono rodziców i członków rady szkolnej, aby każdy przez cały dzień obserwował przydzielonego ucznia i po każdej lekcji krótko z nim porozmawiał o odczuciach, uczeniu się, o tym, co poszło dobrze, a co źle. Pytania pomocne przy ciągłej obserwacji przed podjęciem obserwacji:

Czy jest właściwe być z uczniem podczas przerwy i przerwy śniadaniowej?

Jak zakomunikować wszystkim wchodzącym w grę nauczycielom, że to nie oni są kontrolowani?

Co po obserwacji należy powiedzieć nauczycielom (i uczniom)?

Co zrobić, żeby w wyniku obserwacji poprawiło się funkcjonowanie szkoły?

W trakcie obserwacji:

Jakim formom i metodom kształcenia poddany został uczeń w ciągu dnia obserwacji? (np. nauczanie zbiorowe, grupowe)

Czy zachęca się obserwowanego, by był samodzielnym i odpowiedzialnym uczniem?

Czy obserwowany ma okazję do wypowiedzania się w klasie? Czy korzysta z niej?

W ile interakcji z nauczycielem wchodzi obserwowany w ciągu dnia? Czy z reguły są to interakcje przyjazne? Czy nauczyciele zwracają się do obserwowanego po imieniu?

W jakich stosunkach z kolegami z klasy pozostaje obserwowany?

Po zakończeniu obserwacji:

Jakie były zakres i skuteczność pomocy w trakcie uczenia się (jeśli była potrzebna)?

Czy wystąpiła korelacja międzyprzedmiotowa? Czy obserwowany był jej świadom?

Czy zajęcia w ciągu dnia tworzyły spójną całość?

Czy przesłania otrzymane od rozmaitych dorosłych osób były spójne?

Co obserwowany generalnie sądzi o nauce w szkole, a szczególnie o dniu objętym obserwacją?

Metody grupowe

Interaktywne metody grupowe służą do przeprowadzenia ewaluacji konkretnych zajęć lub sprawdzenia, jakie są odczucia lub poglądy grupy. Naturalnie możemy tego dokonać w sposób nieformalny poprzez obserwowanie grupy podczas zajęć i zadawanie pytań. Nasze obserwacje byłyby cenne, lecz obarczone błędem subiektywizmu grupy albo obserwatorów. Indywidualne i interpersonalne metody ewaluacji, takie jak kwestionariusze czy wywiady, pochłaniają zwykle dużo czasu. Zatem lepszą opcją mogą stanowić krótsze, interaktywne metody grupowe, które oprócz ustnych i pisemnych wypowiedzi zawierają również inne elementy. Te metody ukazują poglądy i odczucia grupy oraz pozwalają uczestnikom zastanowić się nad tym, jak inni odbierają dane zajęcia. Grupowe metody ewaluacyjne mają również dodatkowy wymiar. Jako że w edukacji sama grupa jest źródłem uczenia się, grupowe metody ewaluacji mogą przede wszystkim zajmować się grupowym wymiarem procesu uczenia się, np. życiem w grupie, atmosferą grupy, czy współpracą pomiędzy uczestnikami.

Sortowanie

Pojedyncze osoby lub grupy otrzymują zbiór kart, na których wypisane są jakieś stwierdzenia. Uczniowie segregują karty według określonych kategorii. Rezultaty sortowania ułatwiają decyzję, co zrobić w dalszym procesie doskonalenia.

Przykład:

- Nauczyciele chcą się dowiedzieć jakie postawy uczniowie żywią wobec szkoły, uczenia się, kontaktów z innymi. Na każdej karcie rysują lub opisują wymaginowane sytuacje, np.: „Próbowali uciec, tak żeby nikt się nie zorientował, że zabrali torebkę”,
- „Kiedy zobaczyła, że się biją, uciekła”.

Każdy uczeń otrzymuje zestaw takich kart i ma posortować je na cztery kategorie:

- Tak jak ja.
- Trochę tak jak ja
- Raczej nie jak ja.
- Wcale nie jak ja.

Uczniowie wkładają karty do odpowiednio oznakowanych pudełek lub na oznaczonych miejscach. Rezultaty dają materiał do analizy, czym kierowali się w swoich wyborach.

Informacja dla przybysza

Każdy uczeń otrzymuje kartkę lub kilka kartek. Zadanie dla uczniów brzmi: „Wyobraźcie sobie, że za chwilę do waszej klasy wejdzie nowy uczeń i siądzie z wami. Każdy z was ma możliwość przekazanie jednej lub kilku anonimowych informacji czy wskazówek, które są dokończeniem zdania: „U nas w klasie najważniejszą sprawą jest....” Następnie możliwe są dwa warianty:

Pierwszy

– dzielimy klasę na grupy, każda grupa losowo otrzymuje część kartek i polecenie:

„Wejdźcie teraz w rolę nowego ucznia. Co byście pomyśleli o klasie po przeczytaniu tych karteczek? Zapiszcie swoją opinie na plakacie.” Każda grupa przedstawia swoje wrażenie, następnie dokonuje się oceny wyników: W czym grupy są zgodne? Co by się stało, gdyby nowi uczniowie trzymali się tych wskazówek? Które z tych wskazówek nie są godne polecenia?

Drugi

– wszystkie kartki zostają umieszczone na tablicy. Uczniowie wspólnie porządkują je według zaprojektowanych kryteriów.

Wędrujący pamiętnik

Każdy uczeń (nauczyciel) otrzymuje kartkę z informacją: „Będziemy wspólnie pisać pamiętnik. Co 10-15 minut przerwiemy lekcję (spotkanie rady pedagogicznej lub inne).

Wtedy każdy odpowie na dwa pytania:

- 1) Co było dla mnie ważne w ciągu ostatnich 10-15 minut?
- 2) Co zrobisz w ciągu najbliższych 10-15 minut?

Po 10-15 minutach prowadzący przerywa spotkanie, uczestnicy zapisują odpowiedzi na kartce i przekazują ją sąsiadowi po prawej stronie. Po następnych 10-15 minutach odpowiedzi są zapisywane na kartkach od sąsiada i przekazywane dalej. Na zakończenie wszystkie kartki z pamiętnika są wieszane na tablicy. Wszyscy analizują zapisy i zastanawiają się nad wnioskami do dalszej pracy.

Ruchoma tarcza

Zadaniem uczniów jest przemieszczanie się po sali w zależności od ich stosunku do twierdzeń dotyczących programu lub zajęć, które są akurat ewaluowane. Na środku pomieszczenia umieszczamy przedmiot (np. krzesło, papier, roślinę w doniczce). Przedmiot ten reprezentuje środek tarczy. Prowadzący czyta na głos stwierdzenia na temat danych zajęć, a uczestnicy wybierają miejsce w pokoju w zależności od tego, jak bardzo się zgadzają z danym stwierdzeniem. Im bardziej uczestnik się zgadza, tym bliżej przysuwa się do przedmiotu na środku pokoju. Po zajęciu wszystkich miejsc, uczniowie powinni wyjaśnić, dlaczego akurat takie miejsca zajęli. Pod koniec ćwiczenia uczestnicy mogą zostać poproszeni o sformułowanie własnych twierdzeń na temat zajęć.

Metody wizualne

Wizualne metody ewaluacji dają jasny pogląd na to, jaką wartość inni uczestnicy przypisują konkretnej części zajęć lub jak postrzegają zachodzące procesy. Dzieje się tak przez wykorzystanie komunikacji niewerbalnej. Ośrodek graficznego obrazowania znajduje się w innej półkuli mózgu niż ośrodek mowy i włącza dodatkową zdolność komunikowania się. Wielu uczestników ewaluacji czuje się dużo pewniej, kiedy mogą wyrazić się bez użycia słów. Istnieje wiele takich metod.

Fotoocena

Za pomocą aparatu fotograficznego lub wideokamery można utrwalić na potrzeby oceniania rozmaite aspekty życia szkoły. Zdjęcia lub filmy stanowią podstawę dyskusji i konkretnych decyzji w sprawie rozwoju szkoły. Dzięki dostępności aparatów cyfrowych ten typ ewaluacji przynosi szybkie rezultaty. Uczniom wręczają się aparaty fotograficzne lub wideokamery, przy użyciu których mają badać kulturę szkoły. Zdjęcia lub filmy niosą ze sobą inne znaczenia od tych, które dałoby się wyrazić słowami lub poprzez odpowiedzi na ankietę. Ponadto uczniowie muszą współpracować i uzgodnić, jakie wybrać obiekty do sfotografowania, tworzą więc małą społeczność badaczy przeszukujących szkołę i patrzących na nią z niepowседневnej perspektywy. Oto kilka powodów, żeby posłużyć się kamerą w celu ewaluacji szkoły (np. jako środowiska społecznego):

- Uczniowie nie stają wobec gotowego schematycznego narzędzia, które przewiduje dwie kategorie odpowiedzi: zgadzam się i nie zgadzam się.
- Ograniczenia językowe nie mają znaczenia.
- Ocenianie sięga rozmaitych warstw rzeczywistości szkolnej, różnicując plany i wykorzystując różne techniki fotograficzne.
- Uwzględnia się emocjonalne potrzeby uczniów.
- Przedstawiając fotografie, uczniowie dostarczają „twardych” faktów na poparcie swoich opinii, którymi następnie muszą zająć się dorośli. Ponieważ uczniowie muszą swobodnie kręcić się po szkole, dobrze jest ustalić zasady, np. :
 1. Uczniowie sami dobierają się w cztero- lub pięcioosobowe zespoły.
 2. Każdy zespół wybiera cztery miejsca w szkole, w których wszyscy członkowie zespołu czują się dobrze, i cztery, w których czują się najgorzej.
 3. Zespoły ustalają, jak skomponować zdjęcie, aby najlepiej wyrażało ich opinie (np. czy sfotografować samo pomieszczenie, czy ludzi w nim).
 4. Zespół robi zdjęcia, zgodnie z p. 3.
 5. Po wywołaniu zdjęć każdy zespół opracowuje afisz: rozmieszcza fotografie, wypisuje komentarze, aby było jasne, co się podobało, co nie i dlaczego.
 6. Zespoły prezentują afisze lub wideofilmy przed klasą jako podstawę do dyskusji i omówienia propozycji przyszłych działań.
 7. Przygotowuje się prezentacje zdjęć i filmów przed szerszym audytorium, np. dla rodziców, nauczycieli albo jednych i drugich

Gadająca ściana

To forma ewaluacji o charakterze opiniotwórczym. Ze względu na otwartość wypowiedzi nie ograniczamy uwag uczniów pytaniami, nie ukierunkowujemy na konkretne zagadnienia. Może to stanowić dla nas nie lada niespodziankę. Przed rozpoczęciem zajęć przyklejamy do ściany (ważne, by uczniowie mieli do niej wygodny dostęp) arkusz szarego papieru z napisem umieszczonym na górze: „Gadająca ściana”. 5-7 minut przed końcem zajęć prosimy uczniów, by na arkuszu szarego papieru wyrazili swoje opinie na temat lekcji. Możemy rozdać uczniom kartki samoprzylepne i prosić o zapisanie na nich swoich opinii, a następnie o przyklejenie ich do arkusza na ścianie. Kiedy uczniowie pytają, jakiego rodzaju mają to być komunikaty, możemy poprowadzić ich, zadając pytania (rzadko jest to potrzebne). Nie zabraniajmy im wykonywania rysunków – pozwolimy na rozwijanie nie tylko inteligencji werbalno – językowej.

Róża wiatrów

Jest jedną z graficznych metod pozwalających ocenić jednocześnie wiele elementów zajęć. Pomysł jej konstrukcji zaczerpnięty został z róży kierunków stron świata, którą powszechnie wykorzystuje się np. dla oznaczenia do dominujących kierunków wiatrów. W przypadku ewaluacji zajęć, na osiach w miejsce kierunku umieszcza się nazwę elementu podlegającego ocenie (atmosfera zajęć, przydatność materiałów). Liczba osi jest dowolna i może być rozbudowywana w zależności od potrzeb. Linię osi dzielimy na odcinki i przypisujemy im odpowiednie wartości – od 1 do 10 lub skalę ocen 1 - 6. Tak przygotowaną „różę” rozdajemy uczestnikom i prosimy o zaznaczenie na każdej osi punktu odpowiadającego ocenie. Następnie punkty na sąsiednich osiach łączymy i w ten sposób każdy z uczestników otrzymuje swoją „różę”, którą wręcza prowadzącemu.

Termometr

Prostą metodą na „zmierzenie temperatury” w grupie jest „Termometr”. Można narysować go na planszy i poprosić każdego uczestnika o zaznaczenie swoich inicjałów na skali tak, by najlepiej ilustrowały jego/jej odczucia dotyczące określonej części programu lub całej grupy. Propozycje skali:

- Ciepła
- Przyjazna
- Oficjalna
- Chłodna
- Nieprzyjazna

W powyższym przykładzie pokazano ewaluację atmosfery w grupie. Za pomocą termometru można też badać inne aspekty, np. spotkania nieformalne czy życie w grupie. Można również poprosić uczestników, by podzielili się swoją ewaluacją i porozmawiali, jakich ulepszeń należałoby dokonać. Plansza z termometrem może zostać zachowana i wykorzystana w późniejszym okresie.

Prędkościomierz

Co uczestnicy sądzą o tempie programu? Prędkościomierz pomaga wyrazić opinię na temat rytmu, tempa, dynamiki danych zajęć i może być wykorzystywany jako codzienna metoda ewaluacji. Narysuj prędkościomierz na planszy, zaznacz skalę wpisując oznaczenia prędkości i poproś każdego z uczestników o zaznaczenie swoich inicjałów zgodnie z tym, co sądzą na temat tempa zajęć. Ćwiczenie to można rozszerzyć, prosząc uczestników o wyjaśnienie sobie nawzajem powodów zaznaczenia danego obszaru. Pamiętaj, żeby powiedzieć do czego później posłużą te informacje.

Tarcza strzelnicza

Celem tej metody jest bardzo szybkie uzyskanie informacji zwrotnej. Potrzebny będzie materiał, szary papier z wyrysowanymi kołami, jak tarcza na strzelnicy. Umieszczamy go w widocznym miejscu, na drzwiach lub na ścianie sali, gdzie odbywały się zajęcia. Każdy z uczniów, opuszczając klasę, zaznacza swoje „strzały”. Koło można podzielić na części, w których oceniać można różne aspekty pracy, np. przydatność, atrakcyjność, stopień trudności itp.

Poczta

Kilka minut przed końcem zajęć (ważne, żeby uczniowie mieli czas na przemyślane uwagi) proponujemy uczestniczącym w ewaluacji dokończenie zdań na rozdanych im wcześniej małych kartkach. Na dużych kopertach, przyklejonych np. do tablicy, umieszczamy fragmenty zdań, o których dokończenie prosimy uczniów. Ci z kolei, po dopisaniu dalszego ciągu zdania, wkładają kartki do kopert.

Przykładowe fragmenty zdań:

- Atmosfera, która panowała na lekcji...
- Na zajęciach zmieniłbym...
- Chcę zaproponować, aby...
- Cenię...
- Nie lubię, gdy...

Uczniowie nie muszą uzupełniać wszystkich zdań! Na kolejną lekcję można przygotować podsumowanie ewaluacji i podzielić się nią z uczniami.

Walizka, kosz

Rysujemy walizkę. Obok niej piszemy: Co zabieram ze sobą? Tutaj uczeń ma wpisać to, co wyniósł z zajęć, co do niego szczególnie przemówiło, co się spodobało lub co mu się przyda w przyszłości. Poniżej rysujemy kosz i białą plamę. Obok kosza piszemy: Co mi się nie przyda? A obok białej plamy: Czego zabrakło? Poniższe rysunki uczeń wypełnia krótkimi zdaniami, równoważnikami zdań lub kluczowymi słowami. Jest to okazja także do analizy przebiegu zajęć i szybkiej powtórki.

Na pierwszy rzut oka może nam się wydawać, że auto ewaluacja własna nauczyciela nie jest aż tak ważna. Dobrze wiemy, co robimy. Jesteśmy profesjonalistami, ale faktem jest też, że każdy z nas nie raz zadaje sobie takie pytania jak: Dlaczego moich uczniów nie interesuje, co mówię? Dlaczego jeszcze tego nie rozumieją? Ile razy można powtarzać to samo? Dlaczego znowu są słabe wyniki? Przecież tyle już nad tym pracujemy. Może problem tkwi w naszych metodach i dlatego tak ważne jest ich udoskonalanie, gdyż może ono doprowadzić do zmian, a te z kolei mogą wpłynąć pozytywnie na wyniki naszej pracy, czyli przyczynić się do sukcesów naszych podopiecznych. Niemniej, żadne zmiany nie zajdą, nim nie dowiemy się, co mamy zmienić i do tego właśnie potrzebna jest nam auto ewaluacja własnej pracy.

Bibliografia

1. Beata Ciężka; 'Planowanie ewaluacji wewnętrznej w szkole (placówce) wraz z przykładami projektów ewaluacji'

http://pte.org.pl/scalia_team_person/beata-ciezka/beata-ciezka/

2. Tomasz Mizerek; 'Ewaluacja w szkole. Od czego zacząć?'

<http://www.npseo.pl/data/documents/1/70/70.pdf>

3. http://szkolenia/3.aluacja_wlasnej_pracy_nauczyciela_jako_nowe_kryteria_oceny_pracy_nauczyciela.

4. <https://core.ac.uk/download/pdf/53110880.pdf>

5. <http://www.edukacja.edux.pl/p-7360-ewaluacja-pracy-nauczyciela.php>

6. https://www.npseo.pl/data/various/files/Sesja%20IV_7%20Magdalena%20T%C4%99dziagolska,%20Tomasz%20Kasprzak.pdf